YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL

IYUN/6-SON, II-QISM

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir oʻrinbosari:
Karimov Norboy Gʻaniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – Oʻzbekiston doʻstlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat Gʻafforovna, pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdugʻaniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Koʻnak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoʻja oʻgʻli, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin oʻgʻli, Oʻzb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshligʻi
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining oʻrinbosari
Ochilov Farkhod, Oʻzb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshligʻi
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil oʻgʻli, texnika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), katta oʻqituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon oʻgʻli, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor oʻgʻli, TDIU katta oʻqituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera’s Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali
O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

METAVERS TURIZMI: VIRTUAL DUNYODAGI SAYOHATNING IQTISODIY, HUQUQIY VA IJTIMOIY NATIJALARI 12
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich
Eshimova Sevinch Baxtiyor qizi

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUN'IY INTELLEKT VA PLATFORMA EKOTIZIMLARINING KORXONA INNOVATSIYALARIDAGI O'RNI 16
Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi

METHODOLOGY FOR ASSESSING THE ECONOMIC DAMAGE OF ECOLOGICAL HAZARDS IN URBAN AREAS: CONCEPTUAL SHORTCOMINGS OF NON-MARKET VALUATION METHODS AND THE INTEGRAL DAMAGE FUNCTION APPROACH 20
Abbos Saydullaev
Iqboloy Choriyorova

O'ZBEKISTONDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA RAQAMLI IQTISODIYOT IMKONIYATLARI 31
Ibragimova Rayxon Tojibayevna

OZIQ-OVQAT SANOATIDA "ЗAYLANMA IQTISODIYOT (CIRCULAR ECONOMY)" MODELINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI 36
Elnoraxon Muminova Abdukarimovna
Sarvinoz Mamatojiyeva Dilshodjon qizi

TRANSPORT KORIDORLARINI BOSHQARISHDA LOGISTIKA MENEJMENTINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 42
Umarova Dilfuza Raxmatulla qizi

ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВ ЦИФРОВИЗАЦИИ MICE-СЕКТОРА В УЗБЕКИСТАНЕ 47
Нарзуллаева Фариза Акмалевна

ECONOMETRIC MODELING OF THE DYNAMICS OF RETAIL TRADE TURNOVER UNDER THE INFLUENCE OF REAL HOUSEHOLD INCOME USING A LOGARITHMIC FUNCTION 53
Gaybullayev Sarvar Uktam ugli

MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING MAZMUN-MOHIYATI VA NAZARIY ASOSLARI 59
Mizamova Umida Jamoliddin qizi

SPORT TAKOMILLASHUVI BOSQICHIDAGI FUTBOLCHILARNING MUSOBAQA FAOLIYATIDA INNOVATSION VOSITALARNING O'RNI 64
Mamatraimov Anvar Chorshanbiyavich

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA CHET TILINI VIZUAL MATERIALLAR VOSITASIDA O'RGATISHNI TAKOMILLASHTIRISH 72
Olimova Shahlo Bahodir qizi
Inomova Mahliyo Yusuf qizi

INCREASING THE ATTRACTIVENESS OF DIVIDEND POLICY IN UZBEKISTAN COMPANIES 76
Akmal Komiljonovich Shermukhamedov

XUSUSIYLASHTIRISH JARAYONLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI 81
Musurmonqulov Muhammad Ural o'g'li

TEMIR YO'L ISHLAB CHIQARISH KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY MEXANIZMI 86
Baymatov Atxam Axmadaliyevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MENEJMENT NAZARIYASINING SHAKLLANISHI VA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDAGI ROLI 92
Saidova Xilolaxon Rashidjon qizi

OPPORTUNITIES FOR USING MARKETING STRATEGIES TO ENSURE THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HOTEL ENTERPRISES IN UZBEKISTAN 97
Sardor Kuvandikov

ЭФФЕКТИВНОСТЬ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОГРАММ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ 106
Абдуллаева Зульфия Иззатовна

NAMANGAN VILOYATINING HUDUDIYIQTISODIY TUZILMASI VA SHAHARLAR TIZIMINING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI 113
Ahmadjanov Ilyosbek Ilhomjon o'g'li

UDK: 332.14:911.375 (437.37) (08.00.12)

NAMANGAN VILOYATINING HUDUDIY-IQTISODIY TUZILMASI VA SHAHARLAR TIZIMINING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI

Ahmadjanov Ilyosbek Ilhomjon o'g'li
Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti
E-mail: akhmadjanovilyosbek@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada Namangan viloyatining hududiy-iqtisodiy tuzilmasi va makoniy rivojlanish qonuniyatlari tadqiq etilgan. Viloyatda shaharlar tizimining shakllanishi, demografik sig'im va sanoat kuchlarini joylashtirish mexanizmlari tahlil qilingan. Namangan shahar aglomeratsiyasining subregional markaz sifatidagi roli baholanib, hududiy mehnat taqsimoti hamda iqtisodiy zonalarning (industrial va xizmat ko'rsatish xablari) o'zaro sinergetik bog'liqligi ilmiy jihatdan asoslangan.

Kalit so'zlar: hududiy-iqtisodiy tuzilma, shaharlar tizimi, makoniy kumulyatsiya, aglomeratsiya, mayatniksimon migratsiya, subregional boshqaruv.

Abstract: The article studies the territorial-economic structure and spatial development patterns of the Namangan region. The formation of the urban system, demographic capacity and mechanisms for the placement of industrial forces in the region are analyzed. The role of the Namangan urban agglomeration as a subregional center is assessed, and the territorial division of labor and the synergistic relationship between economic zones (industrial and service hubs) are scientifically substantiated.

Keywords: territorial-economic structure, urban system, spatial cumulation, agglomeration, pendulum migration, subregional management.

Аннотация: В статье исследуется территориально-экономическая структура и модели пространственного развития Наманганской области. Анализируются формирование городской системы, демографический потенциал и механизмы размещения промышленных сил в регионе. Оценивается роль Наманганской городской агломерации как субрегионального центра, а также научно обосновываются территориальное разделение труда и синергетическая связь между экономическими зонами (промышленными и сервисными центрами).

Ключевые слова: территориально-экономическая структура, городская система, пространственная кумуляция, агломерация, маятниковая миграция, субрегиональное управление.

KIRISH

Namangan viloyatida urbanizatsiya darajasining izchil oshishi yalpi hududiy mahsulot hajmini kengaytirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bilan birga, urbanizatsiya jarayonlarining asosan Namangan shahrida konsentratsiyalashuvi monosentr rivojlanish modelini shakllantirib, iqtisodiy o'sish natijalarining hududlar kesimida nomutanosib taqsimlanishiga olib kelishi ehtimolini kuchaytiradi.

Namangan viloyati O'zbekistonning eng zich joylashgan hududlaridan biri sifatida, bugungi kunda urbanizatsiyaning o'ziga xos modelini namoyish etmoqda. Viloyatning shaharlari, ayniqsa Namangan shahri, megapolis salohiyatiga ega bo'lib, aholi va ishlab chiqarishni markazlashtirish nuqtai nazaridan ahamiyatli hisoblanadi [1]. Namangan sharoitida urbanizatsiya bir nechta muhim shakllarda namoyon bo'lmoqda. Xususan, "Katta Namangan" loyihasi doirasida shahar atrofidagi To'raqo'rg'on, Kosonsoy va Namangan tumanlari bilan integratsiyalashib, yirik aglomeratsiya jarayonini shakllantirmoqda. Shu bilan birga, shahar markazidagi zichlikni kamaytirish maqsadida chekka hududlarda zamonaviy massivlar va yo'ldosh shaharchalar barpo etilishi suburbanizatsiya hodisasini kuchaytirmoqda. Viloyatning qishloq tumanlarida shaharcha tipidagi infratuzilmaning rivojlanishi esa qishloq va shahar turmush tarzi o'rtasidagi farqni kamaytirib, rurbanizatsiya jarayoniga xizmat qilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hududiy-iqtisodiy rivojlanish va urbanizatsiya jarayonlarini oʻrganishda xorijiy hamda mahalliy tadqiqotchilar tomonidan turli nazariy yondashuvlar ishlab chiqilgan. Xususan, P. Krugman iqtisodiy geografiya nazariyasida ishlab chiqarish kuchlarining hududiy konsentratsiyasi, bozor sigʻimi va transport xarajatlari mintaqaviy rivojlanishning muhim omillari ekanini asoslab bergan. J. Henderson urbanizatsiya jarayonining iqtisodiy oʻsish bilan bogʻliqligini tahlil qilib, shaharlar tizimi ishlab chiqarish, bandlik va xizmat koʻrsatish sohalarining rivojlanishida muhim rol oʻynashini taʼkidlaydi.

G. Duranton va D. Puga tadqiqotlarida aglomeratsiya iqtisodiyoti, yaʼni korxonalar, mehnat resurslari va infratuzilmaning muayyan hududda jamlanishi natijasida yuzaga keladigan samaradorlik omillari keng yoritilgan. R. Cervero esa transport infratuzilmasi va shaharlararo bogʻliqlikning urbanizatsiya sifatiga taʼsirini ilmiy jihatdan asoslaydi. C. Moreno va hammualliflari tomonidan ilgari surilgan “15 daqiqalik shahar” konsepsiyasi esa zamonaviy urbanistik rivojlanishda xizmatlar, yashash muhiti va iqtisodiy faollikning hududiy yaqinligi muhimligini koʻrsatadi. Mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni koʻrsatadiki, urbanizatsiya faqat aholining shaharlarda toʻplanishi bilan cheklanmaydi, balki hududiy mehnat taqsimoti, sanoat va xizmat koʻrsatish markazlarining shakllanishi, transport-logistika aloqalari hamda iqtisodiy faollikning makoniy taqsimlanishi bilan uzviy bogʻliq jarayondir. Shu nuqtai nazardan, Namangan viloyatida shaharlar tizimining shakllanishi, Namangan aglomeratsiyasining subregional markaz sifatidagi roli hamda Chust, Pop, Chortoq va Uchqoʻrgʻon kabi ikkinchi darajali markazlarni rivojlantirish masalalari hududiy-iqtisodiy barqarorlikni taʼminlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda Namangan viloyatining hududiy-iqtisodiy tuzilmasi va shaharlar tizimining shakllanish xususiyatlarini oʻrganishda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, xronologik tahlil, statistik umumlashtirish hamda hududiy-iqtisodiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida urbanizatsiya jarayonlarining tarixiy bosqichlari, aholi joylashuvi, shaharlarning iqtisodiy vazifalari va aglomeratsion rivojlanish omillari oʻzaro bogʻliqlikda tahlil qilindi. Shuningdek, Namangan viloyatida polisentrik rivojlanish imkoniyatlarini baholashda demografik koʻrsatkichlar, sanoat va xizmat koʻrsatish markazlarining hududiy joylashuvi hamda iqtisodiy zonalar oʻrtasidagi funksional aloqalar asos qilib olindi.

Tahlil va natijalar

1-jadval. Namangan viloyati urbanizatsiya jarayonlarining xronometrik tahlili[1]

Davr / Yil	Hududiy-maʼmuriy holati	Aholi soni (taxminiy/ aniq)	Urbanizatsiya va infratuzilma xususiyatlari
1610-y.	Namangan qishlogʻining ilk bor manbalarda tilga olinishi	< 1 000 kishi	Ilk aholi punktining shakllanishi.
1620-y.	Axsikat zilzilasi natijasida aholi koʻchishi	~ 1 500 kishi	Axsikatdan koʻchib kelganlar hisobiga aholi qatlamining kengayishi.
Qoʻqon xonligi	Namangan uyezd markazi maqomi	~ 3 000 kishi	Maqsadli maʼmuriy va savdo markazi sifatida rivojlanishi.
1917–1941-yy.	Fargʻona viloyati tarkibidagi shahar	~ 10 000 kishi	Dastlabki sanoat korxonalari va savdo tarmoqlarining vujudga kelishi.
1941–1967-yy.	Andijon viloyati tarkibidagi shahar	~ 15 000 kishi	Maʼmuriy maqom oʻzgarishi sababli urbanizatsiya surʼatlarining sustlashishi.
1967-y.	Namangan viloyati markazi maqomi	50 000 kishi	Viloyat qayta tashkil etilishi bilan infratuzilma oʻsishining tezlashishi.
1970–1980-yy.	Sanoatlashgan shahar markazi	200 000 – 300 000 kishi	Transport infratuzilmasi va ishlab chiqarish quvvatlarining kengayishi.
1990-y.	Tezkor urbanizatsiya bosqichi	350 000 kishi	Shahar aholisi 180 mingga yetib, «megapolis» elementlari shakllandi.
2005-y.	Yuqori demografik zichlik davri	414,9 ming kishi	Aholi zichligi har km² ga 3 195 kishiga yetishi.

1 Muallif ishlanmasi

2010–2015-yy.	Integratsiyalashgan rivojlanish	1,05 – 1,2 mln kishi	Sanoat sektori rivoji va mehnat migratsiyasining kuchayishi.
2020-y.	Xizmat ko‘rsatish va sanoat xabi	1,35 mln kishi	Namangan shahrining mintaqaviy xizmatlar markaziga aylanishi.
2025-y.	Megapolis va aglomeratsiya	1,41 mln kishi	Urbanizatsiya darajasi 50% ga yetishi, shahar-infratuzilma kengayishi.

1-jadval ma’lumotlarining xronometrik tahlili shuni ko‘rsatadiki, Namangan viloyatida urbanizatsiya jarayoni bir necha tarixiy va iqtisodiy bosqichlarni bosib o‘tgan. Namangan shahrining ilk bor 1610-yilda manbalarda tilga olinishi va 1620-yilda Axsikat zilzilasi oqibatida aholining ommaviy ko‘chib kelishi hududning shahar sifatida shakllanishiga dastlabki turtki bo‘lgan. Qo‘qon xonligi davrida uyezd markazi sifatida ma’muriy maqomga ega bo‘lishi infratuzilmaning maqsadli rivojlanishini ta’minlagan bo‘lsa, 1917–1967-yillar oralig‘ida shahar turli viloyatlar tarkibida bo‘lishi natijasida urbanizatsiya sur’atlari nisbatan sust kechgan [2].

1967-yilda Namangan viloyati qayta tashkil etilib, shaharga viloyat markazi maqomi berilishi urbanizatsiyaning yangi, jadal bosqichini boshlab berdi. Bu davrda aholi soni 50 mingdan keskin ko‘paya boshladi. Sovet va postsovet yillarida sanoat hamda transport infratuzilmasining rivojlanishi natijasida 1990-yillarga kelib Namangan “megapolis” elementlariga ega yirik shahar markaziga aylandi, 2005-yilga kelib esa aholi zichligi har kvadrat kilometrga 3 195 kishini tashkil etadigan yuqori ko‘rsatkichga yetdi.

Namangan viloyatining urbanizatsiya jarayoni to‘rt asrlik tarixiy taraqqiyot yo‘lini bosib o‘tgan bo‘lib, bugungi kunda mintaqaning barqaror iqtisodiy o‘sishini ta’minlovchi kompleks strategik vositaga aylangan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, hududning shahar sifatida shakllanishi 1620-yildagi Axsikat zilzilasi natijasida yuzaga kelgan demografik ko‘chishdan boshlangan bo‘lsa, 1967-yilda viloyat markazi maqomining berilishi urbanizatsiyaning sifat jihatidan yangi, jadal bosqichini boshlab berdi. Hozirgi kunda viloyat aholisi 3,15 million kishidan oshgan, urbanizatsiya darajasi esa 50 foizlik ko‘rsatkichga yaqinlashib, Namangan shahrini markaziy megapolis salohiyatiga ega hududga aylantirgan [3].

Mintaqaviy iqtisodiyot tahlili urbanizatsiyaning bir necha ustuvor yo‘nalishlar orqali ijobiy samara berayotganini ko‘rsatadi:

• Strukturaviy o‘zgarishlar. Urbanizatsiya iqtisodiyotni an’anaviy agrar modeldan sanoat va xizmat ko‘rsatishga asoslangan zamonaviy strukturaga o‘tkazadi, bu esa YAHM tarkibida yuqori qo‘shilgan qiymatli sohalar ulushini oshiradi.

• Polisentrik rivojlanish. Namangan shahri bilan birga Chust, Pop va Kosonsoy kabi ikkinchi darajali markazlarning muvozanatli o‘sishi investitsiyalarning tumanlararo diversifikatsiyalashuvini ta’minlaydi va hududiy tengsizlikni yumshatadi.

• Aglomeratsiya samaradorligi. To‘qimachilik va tikuvchilik klasterlarining Namangan aglomeratsiyasida jamlanishi “masshtab iqtisodi” hisobiga ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirib, mahsulotlarning ichki va tashqi bozordagi raqobatbardoshligini oshiradi.

2-jadval.
Urbanizatsiya va aholi xronometrik tahlili

Vaqt	Aholi (ming)	Shahar aholisi (ming)	Urbanizatsiya (%)	Izoh
1967	50	20	40	Urbanizatsiyaning dastlabki bosqichi
1970	200	60	30	Sanoat va infratuzilma rivojlandi
1980	300	120	40	Urbanizatsiya tezlashdi
1990	350	180	51	Shaharga migratsiya yuqori
2000	400	250	62	Urbanizatsiya 50% dan oshdi
2005	414,9	207	50	Namangan «megapolis»ga aylandi
2010	1 050	450	43	Sanoat va qishloq xo‘jaligi ortdi
2015	1 200	520	43	Mehnat migratsiyasi va transport integratsiyasi faollashdi
2020	1 350	600	44	Sanoat va xizmatlar markazi rivojlandi
2025	1 413	713	50	Urbanizatsiya aholiga yuqori ta’sir ko‘rsatdi

Taqdim etilgan 2-jadval ma'lumotlarining xronometrik tahlili shuni ko'rsatadiki, Namangan viloyatida urbanizatsiya jarayonlari so'nggi yarim asrdan ko'proq vaqt davomida bir necha muhim bosqichlarni bosib o'tgan.

1967-yildan 2005-yilgacha bo'lgan davrda shahar aholisi 20 mingdan 207 ming kishiga yetib, Namangan shahrining viloyat markazi sifatida "megapolis" maqomiga intilishi va urbanizatsiya darajasining barqaror o'sishi kuzatilgan. Xususan, 1990–2000-yillarda shaharga migratsiya oqimining kuchayishi natijasida urbanizatsiya koeffitsiyenti 51 foizdan 62 foizga ko'tarilgan, bu esa hududda shahar turmush tarzining jadal yoyilganidan dalolat beradi [4].

2010-yildan keyingi davrda viloyatning umumiy aholi soni keskin o'sib, 1 million kishilik dovondan oshgan bo'lsa-da, urbanizatsiya ko'rsatkichi statistik jihatdan 43–44 foiz atrofida barqarorlashgan. Bu holat sanoat va qishloq xo'jaligi sohalarining parallel rivojlanishi, shuningdek, mehnat migratsiyasi va transport integratsiyasining faollashuvi bilan izohlanadi.

2025-yilga kelib shahar aholisi 713 ming kishiga yetishi va urbanizatsiya darajasining qaytadan 50 foiz atrofida shakllanishi kutilmoqda. Ushbu xronologik dinamika urbanizatsiyaning mintaqaviy iqtisodiy boshqaruvda markaziy o'rin tutishini hamda infratuzilmani kengaytirish orqali aholi turmush darajasiga yuqori ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Namangan viloyatida polisentr urbanizatsiya modelini joriy etish, xususan, Chust, Pop, Chortoq va Uchqo'rg'on shaharlarini sanoat, xizmat ko'rsatish va logistika markazlari sifatida rivojlantirish orqali iqtisodiy faollikning hududiy diversifikatsiyasi ta'minlanadi. Bu esa investitsiya resurslarining markaz va periferiya o'rtasida nisbatan muvozanatli taqsimlanishiga xizmat qilib, mintaqaviy iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Namangan viloyati mehnat bozorida tarkibiy transformatsiyani yuzaga keltirib, inson kapitalidan foydalanish samaradorligini oshirish uchun yangi institutsional yondashuvlarni talab etadi. "Yangi shaharlar" va zamonaviy turar joy massivlarini barpo etish ikkinchi darajali shaharlarning iqtisodiy jozibadorligini kuchaytirib, aglomeratsion effektlarni optimal taqsimlash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Krugman, P. (1991). Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy*, 99(3), 483–499. https://doi.org/10.1086/261763
2. Moreno, C., Allam, Z., Chabaud, D., Gall, C., & Pratlong, F. (2021). Introducing the "15-Minute City": Sustainability, Resilience and Place Identity in Future Post-Pandemic Cities. *Smart Cities*, 4(1), 93–111. https://doi.org/10.3390/smartcities4010006
3. Cervero, R. (1998). *The Transit Metropolis: A Global Inquiry*. Washington, D.C.: Island Press. – 480 p.
4. Anikin, L. V. (2019). Urbanizatsiya kak faktor sotsialno-ekonomicheskogo razvitiya regionov: usileniye korrelyatsionnykh svyazey i multiplikativnyy effekt. *Regionalnaya ekonomika: teoriya i praktika*, 17(8), 1452–1465.
5. Henderson, J. V. (2003). The Urbanization Process and Economic Growth: The So-What Question. *Journal of Economic Growth*, 8(1), 47–71. https://doi.org/10.1023/A:1022860800744
6. Duranton, G., & Puga, D. (2004). Micro-foundations of Urban Agglomeration Economies. In J. V. Henderson & J.-F. Thisse (Eds.), *Handbook of Regional and Urban Economics* (Vol. 4, pp. 2063–2117). Amsterdam: Elsevier. https://doi.org/10.1016/S1574-0080(04)80005-1

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/2

© Materiallar koʻchirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna boʻlishingiz mumkin. Obuna boʻlgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga toʻlov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida joʻnatishingizni soʻraymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga joʻnatamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulugʻbek tumani
Kumushkon koʻchasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz